

'מבצע חתונה'

Category: משפטים, שמות

ניסיון העבר הוכיח שכדי להניע אנשים לפעולה, יש לנקוט בדרכי נועם. באילוץ וכפייה זה לא יצליח.

ניסיון הבריחה הגדול

מלחמת ששת הימים הביאה לגל של התעוררות רוחנית בקרב צעירים יהודים רבים, לצד גילויי אנטישמיות במקומות שונים בעולם. הצעירים היהודיים התמלאו גאווה יהודית על הניצחון היהודי הגדול. גם ברחבי ברית המועצות, שהייתה תחת שלטון קומוניסטי, התארגנו יהודים כדי ללמוד עברית ולגלות את היהדות שלהם.

אחד מאותם צעירים היה בחור צעיר מריגה, בירת לטביה, בשם יוסף מנדלביץ'. הוא גדל במשפחה מתבוללת, ללא זהות יהודית, יום אחד שמע שחברים מכריזים בכיתה שמחר לא באים ללימודים כי חוגגים את השנה החדשה. הוא מעולם לא שמע על שנה חדשה בסמפטמבר, ואז סיפרו לו שזה ראש השנה ליהודים. יוסף הצטרף לחבריו, שהלכו לבית הכנסת היחיד שהיה בריגה, והתכנס עם שאר הצעירים והצעירות והיה שמח.

הוא אהב את צורת החגיגה של היהודים, והתעניין לדעת מתי החג הבא. סיפרו לו שבעוד עשרה ימים חל יום הכיפורים. כך החלה התקרבותו ליהדות. הוא הקים קבוצה ללימודי יהדות, וגילה שבערים נוספות ברחבי ברית המועצות יהודים מתאספים במחתרת ולומדים יהדות.

באותה תקופה היה צעיר מהעיר לנינגרד (ס. פטרבורג) שטען שצריך לעלות לארץ, "ואם לא נותנים, צריך לקחת". הלה היה טייס לשעבר בחיל האוויר של הצבא הרוסי, והציע לחטוף מטוס ולחצות עמו את הגבול לפינלנד. שם, המשיך לתכנן, יערוך מסיבת עיתונאים ובה יחשפו לעולם עד כמה טובלים היהודים ברוסיה. שם הקוד שניתן לתכנית היה "מבצע חתונה", שכן סיפור הכיסוי שלהם היה שהם טסים לחתונה.

הם מצאו שמלנינגרד יש קו טיסה לאתר נופש מרוחק ביער שממוקם לא הרחק מהגבול עם פינלנד. המטוסים לשם היו קטנים, בעלי 12 מושבים, שהתאימו להם בדיוק.

בתחילה, הקבוצה התלהבה מהרעיון וכולם תרמו מהקופה המשותפת שלהם עבור הפרויקט. אבל ככל שהתקרב מועד הטיסה, התגלעו חילוקי דעות בין החברים. אחדים טענו שזה מעשה נועז ומסוכן מידי, שיזיק למאמץ לפתוח את שערי ברית המועצות ליציאת יהודים נוספים. כדי להכריע בדילמה, החליטו לפנות לממשלת ישראל ולבקש את הכרעתה. הם איתרו תייר יהודי מנורבגיה, סיפרו לו על הדילמה, וביקשו ממנו שיעביר את השאלה למקומות הנכונים.

הסוגייה הגיעה עד לשולחנה של גולדה מאיר, ראש ממשלת ישראל דאז, ועמדתה הייתה שלילית. היא השיבה: "הפרופסור, שהוא הסמכות הרפואית הגבוהה, איננו יכול להמליץ על השימוש בתרופה". למרות חוות הדעת הזו, הקבוצה מריגה החליטה להמשיך בתכנית.

בי"א סיון תש"ל, השכם בבוקר, הם הגיעו לנמל התעופה "סמולני" בלנינגרד, ומיד הבחינו שעוקבים אחריהם. בכל זאת החליטו לבצע את התוכנית עד הסוף. הם אפילו השתעשעו במחשבה שאם ייתפסו חלילה, תהיה לדבר תהודה עולמית שתפעיל לחץ על ממשלת ברית המועצות להתיר ליהודים לצאת מהמדינה.

כשהתקרבו למסלול, כמה צעדים לפני העלייה למטוס, התנפלו עליהם עשרות חיילים ואנשי המשטרה החשאית, הקג"ב, ועצרו את כולם. הסיפור התפרסם בכל כלי התקשורת בעולם [?] שיהודים ניסו לחטוף מטוס רוסי ולברוח מרוסיה. הממשלה הרוסית טענה שהם טרוריסטים, וכו', והעמידה אותם למשפט.

בחנוכה תשל"א התקיים "משפט לנינגרד". הטייס וחבר נוסף נידונו לעונש מוות על "בגידה במולדת", יוסף מנדלביץ נשפט ל-15 שנות מאסר. עם תום הכרזת גזר הדין, היהודים שזה עתה נידונו למוות קמו ושרו "עם ישראל חי", וקראו "שמע ישראל".

גזר הדין התפרסם בעולם, ומיד הגיעו מחאות מכל הממשלות המערביות. בסופו של דבר, 'הומתק' גזר הדין ממוות למאסר עולם.

מתנה מהרבי מליובאוויטש

יוסף מנדלביץ' עצמו היה כלוא במשך 11 שנים, עד שנת תשמ"א, ובאותה תקופה שמר במסירות נפש עצומה על קיום תורה ומצוות. הוא אכל כשר בלבד, שמר שבת והתפלל. ואז, יום אחד, הוא נלקח ממחנה העבודה שלו בהרי אוראל בסיביר ונשלח למוסקבה. שם פגש מפקד קג"ב שאמר לו שהוא "מצטער" לבשר לו כי נשללת ממנו האזרחות הרוסית, והוא מגורש מהמדינה. בלי שהות נלקח למטוס, וכעבור כמה שעות נחת באוסטריה.

הוא לא ידע שהשחרור הפתאומי בא כתוצאה מלחץ בינלאומי עצום. כשנחת בווינה, המתינה לו משלחת שלמה של גדולי העולם היהודי, שבאו לפגוש את אסיר ציון יוסף מנדלביץ'. מיד ברדתו מהמטוס ניגש אליו שגריר ישראל באוסטריה, לחץ את ידו ושאל: "אמור לי איזו בקשה מיוחדת יש לך, ואני מבטיח שאמלא אותה".

ומה אתם חושבים שהוא ביקש? בחור שישב אחת-עשרה שנים בכלא הסובייטי, מגיע רעב ושובר מעבודת פרך בקור הסיבירי, מה הוא אמור לבקש?

יוסף הציץ דרך החלון, וראה שעדיין יש אור יום. הוא ביקש זוג תפילין. לעצמו חשב, כל השנים שהיה בכלא לא היו לו תפילין להניח, וכעת עדיין יום והוא יכול להספיק לקיים את המצווה הזו

חברי המשלחת המכובדת הוכו בתדהמה. הבחור מבקש להניח תפילין, אבל לאיש מהם לא היו תפילין. הדיפלומטים עמדו שם נבוכים ולא יודעים מה לעשות.

ואז ניגש אליו ישראל זינגר, מאנשי הקונגרס היהודי העולמי בארה"ב, והגיש לו זוג תפילין, מתנה מהרבי מליובאוויטש. זינגר סיפר, שלפני נסיעתו טלפן למשרדו של הרבי והודיע שהוא נוסע לפגוש את יוסף מנדלביץ. הרבי ביקש ממנו שייקח זוג תפילין ויעניק לו אותן במתנה. הרבי ישב בניו יורק, והרגיש מה יבקש יוסף מנדלביץ כשירד מהמטוס²

מותר, אבל כדאי להימנע

השבוע אנו קוראים בתורה את פרשת משפטים. היא מתחילה בדיני עבד עברי. כולם תמהים, מדוע הקב"ה בחר לפתוח את דיני התורה בדיני עבד עברי דווקא? בשבוע שעבר קראנו איך עם ישראל עמד למרגלות הר סיני, וקיבל את התורה מהקב"ה בעצמו, ופתאום ³ דיני עבדים?! וכי התורה לא יכלה להתחיל עם משהו חיובי יותר?!

הבה וננסה להיזכר לרגע מדוע עם ישראל ירד למצרים. מה היה הגורם הראשון לירידה. הכול התחיל מכך שאחי יוסף מכרו אותו לעבד במצרים. המעשה הזה המיט עליהם את עונש גלות מצרים, שבסופה בני ישראל עצמם היו עבדים למצרים. לכן, מיד כשיצאו ממצרים, הקב"ה הזהיר אותם על דיני עבדים, כי זה היה הגורם לגלות מצרים.

כאן נשאלת השאלה הגדולה: אם הקב"ה לא רצה שבעם ישראל יהיו עבדים ⁴ "עבדי הם ולא עבדים לעבדים" (רש"י משפטים כא, ו), מדוע לא אסר את כל מושג העבדות מעם ישראל? בפרשתנו התורה מתירה ליהודי לקנות עבד, אבל בתנאים מחמירים. התורה אומרת שהעבד יעבוד שש שנים בלבד, ואז ייצא לחופשי, ובאותן שש שנים האדון צריך לנהוג בו כמו שהוא נוהג בעצמו. ואם הוא רוצה להישאר עבד, רוצעים את אוזנו כדי שאף אחד לא ירצה להיות עבד וכו'.

מדוע התורה לא אסרה את העבדות לגמרי?

בשנות ה-20 של המאה הקודמת (1933-1920) הונהגה בארה"ב "תקופת היובש" - איסור לייצר ולמכור משקאות חריפים. בפועל, האיסור לא הפחית את צריכת האלכוהול. מי שרצה להשיג יין ושתיה חריפה, השיג. לא רק שהסחר לא הופסק, אלא התפתח 'שוק שחור', תעשיית ענק של הברחות ענק מקנדה וממקסיקו. היום, דווקא על-ידי הסברה, מצליחים לשכנע יותר אנשים להימנע מאלכוהול מאשר על-ידי החוק.

החוק איננו מחנך, ואיננו כלי שכנוע. את זה רואים כבר במתן-תורה. הקב"ה בעצמו מצווה בעשרת הדיברות: "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני", וארבעים יום אחר-כך קרה חטא העגל.

לכן, כשזה הגיע לנושא של עבדים, שהיה הציווי הראשון אחרי חטא העגל, התורה בחרה להתיר קנין עבדים אבל עם תנאים מחמירים מאוד, שמדגישים את הרגישות והזהירות בכבודם. זה שלח מסר לעם ישראל, שבאמת הקב"ה לא רוצה שיהיו עבדים בעם ישראל, אבל הוא השאיר את זה לבחירה שלנו. הקב"ה רצה שאנו לבד נגיע למסקנה הזאת, ואז יהיה לזה יותר קיום.

מתוך בחירה

זו הייתה הטעות של הקומוניזם, שניסה להכריח מיליונים לא להאמין באלוקים. אבל הם לא הבינו שדעות לא משנים בכוח הזרוע. אתה יכול להכריח אדם לעשות משהו, אבל לעולם לא תצליח להכריח אותו לחשוב ולהאמין במה שאתה רוצה. לכן, על אף שבעים שנות קומוניזם, הם לא הצליחו להכחיד את האמונה היהודית, ואדרבה²

זה נכון גם בחיי היום יום. אנו מנסים להשפיע על בני המשפחה לקיים עוד מצווה. בכוח זה לא ילך. הדרך היחידה שהצליחה מאז מתן תורה ועד היום היא להציע, לסמן את הדרך, אבל בסופו של דבר כל אחד צריך להגיע מעצמו לקיום של אותה מצווה.